

SELVITYYS KIRJA-ALASTA

JA SOVELTUVIN OSIN LUKEMISESTA

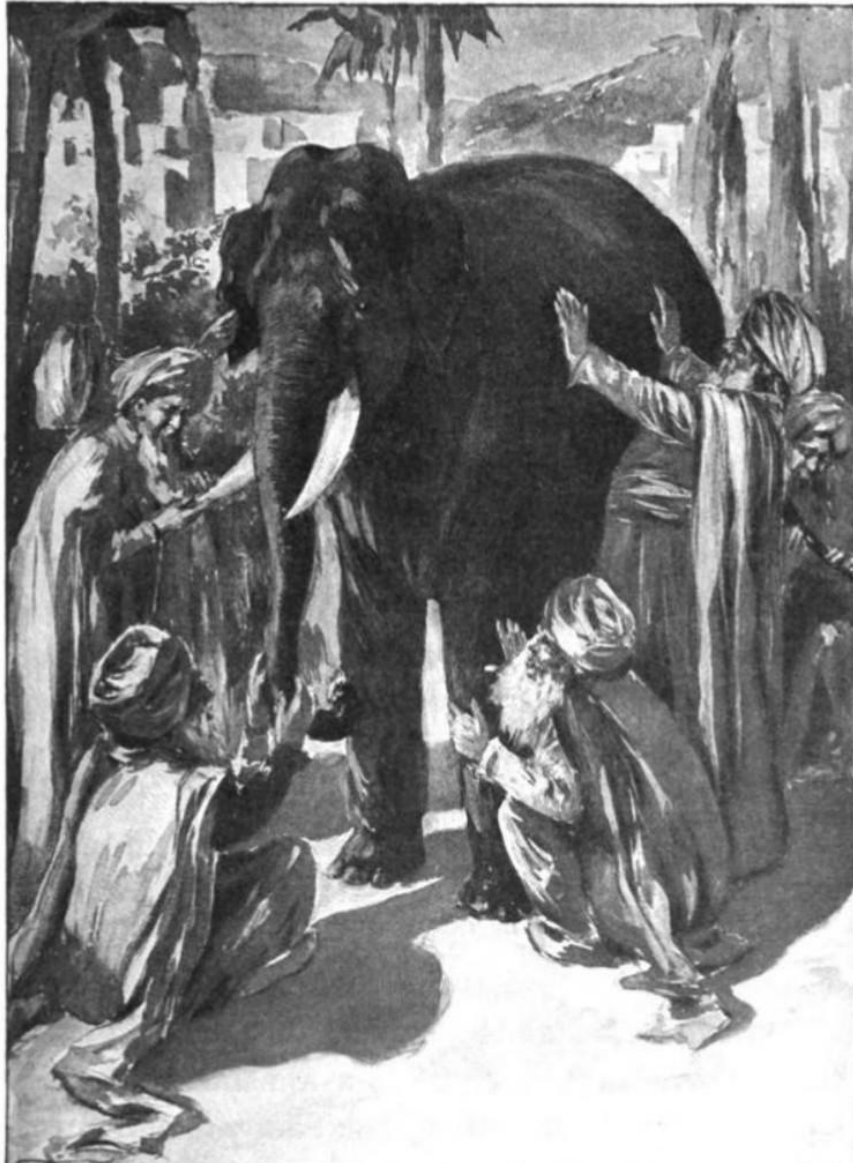
Selvityshenkilö
Markus Leikola
5.5.2026

Mikä selvitys: paikka ja raamit

- Ensimmäinen laatuaan, ei kv. esikuvia / verrokkeja
- Miksi "lukeminen soveltuvin osin": lukeminen kirja-alan perusta, lukutaitotoimet edellyttävät asioita kirja-alalta
- 100+ tahoa Turua Inariin kohdattu, 150+ henkilöä
- Kv. vertailua jossain määrin: ensi sijassa Pohjoismaihin, myös relevantteihin eurooppalaisiin verrokkeihin
- Pyrkimys kvantitatiiviseen kuvaamiseen: lähtödatan laatu vaihtelee, paljon tehty urauurtavaa kokoluokkien haarukointia
- Yleiskuvan lisäksi nostettu katvealueita
- Toimenpide-ehdotukset kolmessa ryhmässä: systeemiset, yksittäiset, jatkoselvityskohteet

Kirja-ala on pieni, mutta monitahoinen

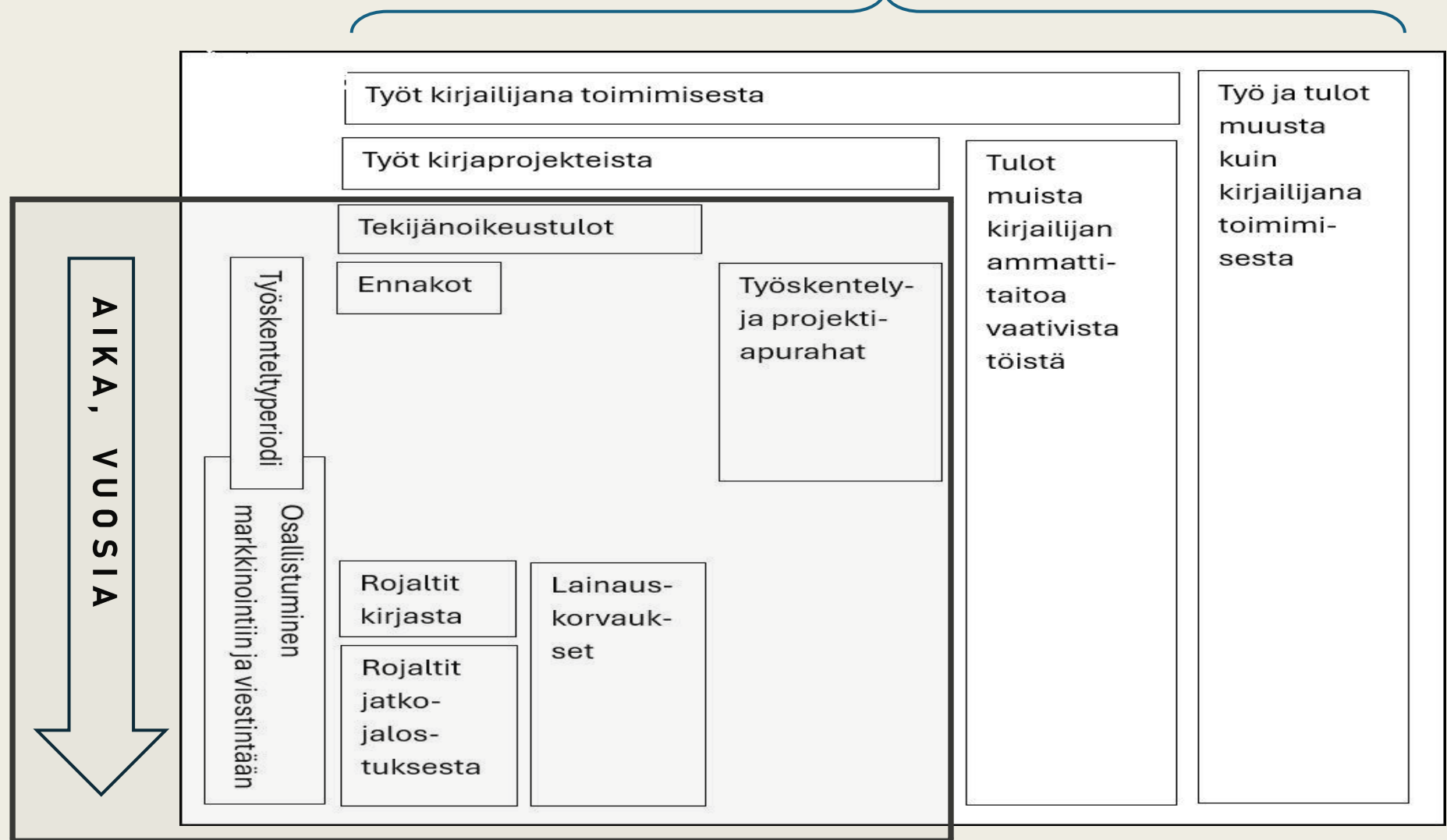
- Volyymi arviolta max 1 mrd €
  - *Kustantaminen & kirjan myynti 300-400 m€*
  - *Kirjastot 330-400 m€*
  - *Kaikki muu infra max 200 m€*
- Status korkea
  - *Historia, kansakunnan itseymmärrys*
  - *Eri kansankerrokset kattavat lukemisen arvostus*
  - *Kansallisvaltio: suomenkielinen kirjallisuus Suomen varassa*
- Rakenteet harsoiset ja osin vanhanaikaiset
  - *Koulutusta vähän, tarvetta ei ymmärretä*
  - *Laatuprosessien puuttuminen*
  - *Väestörakenteen muutos ei heijastu kirjallisuuteen*
- Avainasemassa luku- ja kirjoitustaitoon, luku- ja kirjoitustaito ratkaiseva kansakunnan tulevaisuudelle

Kirja-alan ekosysteemi

Tekijän ansaintalähteet ja työprosessin vaiheet

TYÖN JA TULOJEN LAJIT

Kirjailijan tulonmuodostus

- Kirjailijan ansainta kirjojen kirjoittamisesta koostuu rojalteista, apurahoista ja lainauskorvauksista
- Arvioita 55-70 miljoonaa euroa vuodessa
  - *Rojaltit, sis. ennakot, 45-60 m€ (~40 000 hlöä), josta suomalaisille, eläville kirjailijoille 32-45 m€*
  - *Apurahat 16-17 m€ (kääntäjät & kuvittajat 1,0-1,5 m€)*
  - *Lainaus- ja käyttökorvaukset 8,5-10 m€ (sis. kääntäjät) (14 000 hlöä)*
- Näiden keskinäiset osuudet kirjailijan tulonmuodostuksesta vaihtelevat hyvin paljon
  - *genreittäin*
  - *julkaisukielen mukaan*
  - *kirjailijan tuotannon laajuuden mukaan*
  - *teosten taiteellisen tason mukaan, sekä*
  - *kaupallisen menestyksen mukaan*
- 1-vuotinen taiteilija-apuraha = Top ten –myynnin 1 vuoden rojaltit

Kirjan hinta ja tekijöiden ansainta

- Hinta vaihtelee paljon, siihen vaikuttavat eniten
  - *Halpeneminen ajan myötä*
  - *Genre*
  - *Formaatti*
  - *Kirjan koko*
- Koska rojaltit perustuvat myyntihintaan, nekin vaihtelevat samasta kirjasta vuoden, formaatin ja myyntikanavan mukaan
- Tekijöiden ansaintaan vaikuttaa myös julkaisutiheys sekä julkaisujen jakauma genreittäin ja formaatteihin
- Kahden eri kirjailijan ansaintojen koostumus on aina täysin erilainen, myös saman kirjailijan ansainta eri vuosina
- Koska koostumus on erilainen, on mahdotonta luoda universaalia mittakeppiä ”oikeudenmukaiselle” ansainnalle – jotkut ansainnat voivat silti olla ”kohtuuttomampia” ja ”epäoikeudenmukaisempia” kuin toiset

Kärkiproosan hinnan muuttuminen ajan funktiona

Testaus maksimaalisen hinnanasetannan esimerkkeillä: kunkin vuoden Finlandia-voittaja ja kunkin vuoden Satu Rämö

Vuosi	Kirja	Hinta					Uuden kirjan		Käytetyn kirjan	
		Uutena		Käytettynä		Spotify	Hinta- väli	Laskua 34,90:stä	Hinta- väli	Laskua 34,90:stä
		Min	Max	Min	Max					
2025	Fagerholm: Eristystila / Kapinoivia naisia	27,20	33,95	18,00	28,00	x	-20 %	-22 %	-36 %	-48 %
2025	Rämö: Tinna	23,00	29,95	23,90	23,90	15,68	-23 %	-34 %	0 %	-32 %
2024	Statovci: Lehmä synnyttää yöllä	17,95	34,75	10,00	13,00	14,83	-48 %	-49 %	-23 %	-71 %
2023	Kähkönen: 36 uurnaa	26,90	34,00	10,00	23,00	x	-21 %	-23 %	-57 %	-71 %
2022	Rauma: Hävitys	4,90	29,90	10,00	14,00	x	-84 %	-86 %	-29 %	-71 %
2022	Rämö: Hildur	21,68	26,00	16,00	16,00	15,68	-17 %	-38 %	0 %	-54 %
2021	Viikilä: Taivaallinen vastaanotto	14,90	38,90	7,00	15,00	14,83	-62 %	-57 %	-53 %	-80 %
2020	Kytömäki: Margarita	28,15	28,15	10,00	27,00	x	0 %	-19 %	-63 %	-71 %
2015	Lindstedt: Oneiron	22,70	41,95	4,90	16,00	x	-46 %	-35 %	-69 %	-86 %
2010	Rimminen: Nenäpäivä	7,60	36,95	3,00	8,00		-79 %	-78 %	-63 %	-91 %

- Alussa lasku nopeaa, sitten hidastuu – 5 v:ssä 19-71 %, 10 v:ssä 35-86 %, 15 v:ssä 63-91 %
- Dekkari pitää paremmin pintansa paremmin kuin taideproosa – 4 v:ssä 0-54 %

Eurooppalaisia hintasääntelyitä

■ Norja: hintalukitus 1 v

- *Takana pitkä traditio liittojen välisiä sopimuksia, joka kirjailain pohjana*
- *Kustantajat eivät panosta "toiseen" lanseeraukseen striimereissä myöhemmin*
- *Seurauksena julkistuspiikin myynnin valuminen striimereissä kotimaisten kirjailijoiden lähikielisten käännösten kuunteluun sekä norjalaiseen käännöskirjallisuuteen*

■ Ranska: musiikkistriimauksen pistevero 1,2 %

- *Ei koske kirjoja*
- *Spotify siirsi hintoihin*
- *Tulot musiikinedistämisorganisaation yleiseen kassaan*
- *Ei vaikutusta kuluttajakäyttäytymiseen – ranskalaisittain "poliittinen ele"*

■ Ranska: kiinteähintajärjestelmä paperikirjoilla

- *Taustana discounter-ketjujen vyöryntä ja indie-kirjakauppojen kurjistaminen katetta tuovien bestsellerien myynnin valtaamiella aggressiivisella hinnoittelulla*
- *Onnistunut suojaamaan itsenäisten maaseutukirjakauppojen elinkaarta*
- *Suomessa ei vastaavaa tilannetta: bestsellereihin keskittyvä marketmyynti ei hintakilpaile, itsenäisten määrä laskenut voimakkaasti jo aikaisemmin*

	BookBeat 10 kärjessä 2025	
	Nimikkeistä kotimaisia	Kirjailijoista kotimaisia
SUOMI	7	5
RUOTSI	7	8
TANSKA	7	5
NORJA	3	3

Lukuaikapalvelut

- Suomalaisilta on löytynyt vain 10 vuodessa aikaa pitkälti yli 100 000 000 tuntia vuodessa kuunnella äänikirjoja
- On vaikea osoittaa kirjallisuudenlajia, jossa lukuaikapalvelut olisivat merkittävässä määrin vähentäneet paperikirjan menekkiä, jos kohta tietokirjallisuudessa niiden tulo ei myöskään ole hillinnyt tietokirjallisuuden kokonaismyynnin laskua
- Lukuaikapalvelut ovat selkeästi pidentäneet kirjan elinkaarta, kun ne ovat tuoneet tarjolle myös muita kuin uutuuksia (70 % kulutuksesta backlistia)
- Lukuaikapalvelut kehittyneet yleisen startup-kaavan mukaan – nyt menossa saturoituminen, jonka vuoksi seuraavassa vaiheessa lukuaikapalvelut irrottanevat kuukausihintaisesta valikoimasta bestselleruutuuksia kappalehintaisesti myytäviksi saadakseen nostetua olemassa olevan asiakaskuntansa keskituottoa
- Spotifyn tulo markkinoille kappalehinnoittelulla kirittää tätä muutosta – 2026 tai 2027?
- Dekkareita ja viihdettä kuunnellaan enemmän loppuun asti kuin esim. taideproosaa – äänikirjapalvelussa voi myös maistella, mutta maistelukin maksaa ja tuottaa tekijälle, toisin kuin kivijalkakirjakaupassa, jossa se on ilmaista
- Mitä vähemmän kirjoja kuunnellaan loppuun asti, sitä pienemmät rojaltitulot per asiakas
- Yritys estimoida rojaltituloa ”Pariisin metrimitalla” = 250-350 sivuisella proosateoksella
  - Paperikirja 1,20-4,75 euroa
  - Äänikirja lukuaikapalvelussa 0,66-1,44 euroa (= 30-55 % paperikirjan korvauksesta)
  - Äänikirja Spotifyssa yksittäiskappaleena 2,00-2,18 euroa
  - Äänikirja Spotifyssa aikaperusteisena (n. 270 s.) 0,87-1,09 (12 h kiintiö) tai 1,75-2,18 (lisäpaketti)

Yhteiskunnallisesti merkittävä epäkaupallinen kirjallisuus (YME)

- Koottu yhteen pieniä ryhmiä, jotka tarvitsevat monipuolista tukea – tekemiseen, julkaisemiseen, saatavuuteen - nyt tieto ja hallinto hajallaan ja tarve ylittää tarjonnan
  - *Kirjallisuus kotoperäisillä vähemmistökielillä (3 saamenkieltä, romani, viittomakieli ja karjala)*
  - *Selkokirjat*
  - *Hiljaiset (sanattomat) sekä monikieliset kirjat*
- Mm. pari vuotta sitten poistuneen Kirjastojen vähälevikkisen kirjallisuuden ostotuen palauttaminen, mutta erityisesti kysynnän ja tarjonnan kohtaamiseen sekä kustannustehokkuuteen liittyvät valuviat korjattuna
  - *Valikoiva automaattituki (VAT), yleinen kirjallisuus ja YME-kirjallisuus*

Riittääkö järjestelmä takaamaan ”taiteen säilymisen” meidän ajaltamme edelleen tulevaisuuteen? – Case Runous

APURAHOITETTUJA 70+

Kerrallaan vuoden aikana vähintään
puolivuotisella apurahalla

**TASOKKAITA RUNOKIRJOJA
VUOSITTAIN 100**

Tansiva karhu –kisaan ilmoitetut

UUSIA RUNOKIRJOJA VUOSITTAIN 200

Arvio julkisten tilastojen pohjalta

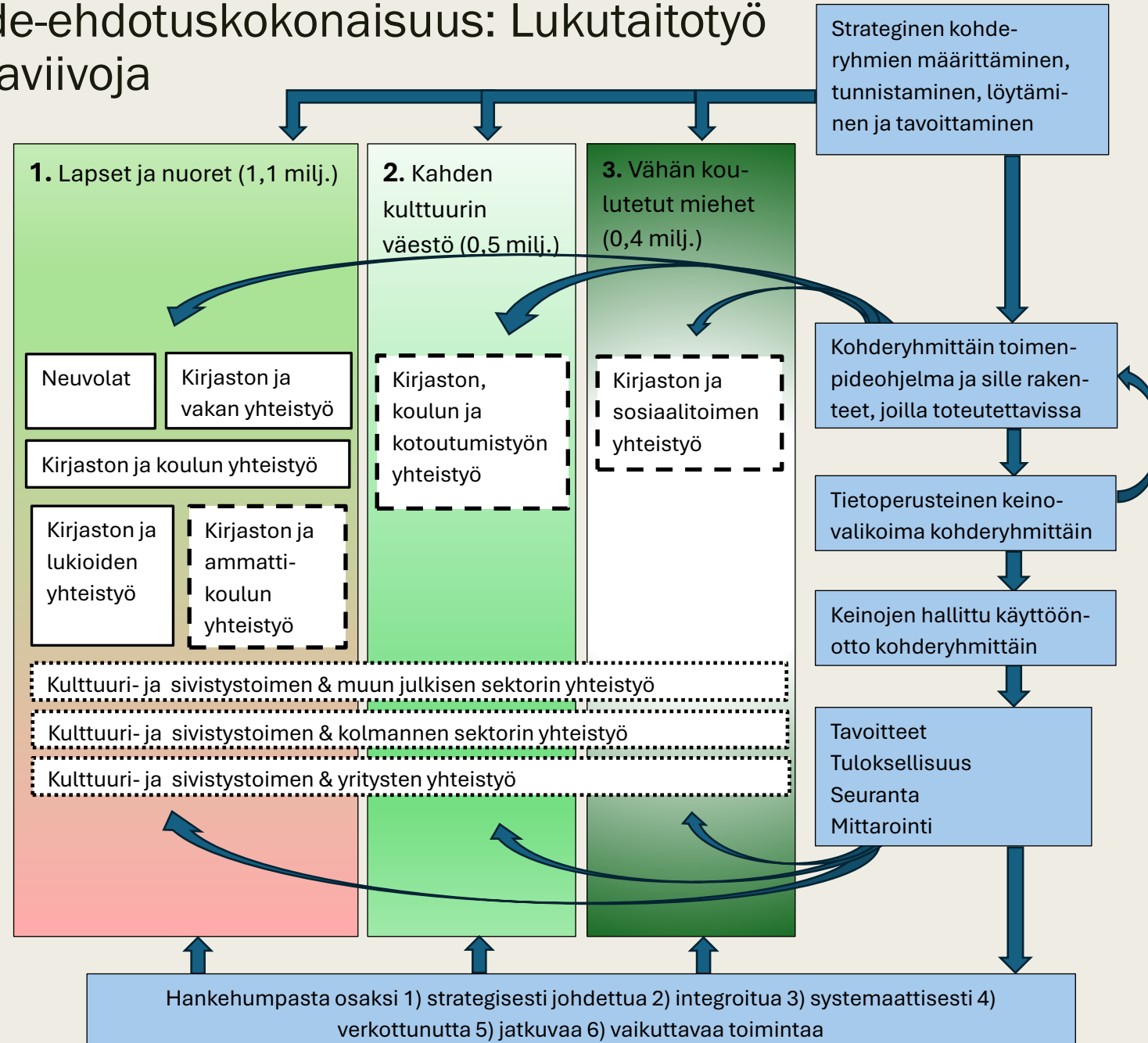
**AMMATTIMAISIA TAI PUOLIAMMATTILAISIA
RUONOILIJOITA YHTEENSÄ 300**

Kirjasammon mukaan 2020-luvulla aktiivisia

Lukutaitotyö

- 1000+ hanketta viimeisten 10 v aikana (AVIt 700+, OPH 200+)
- Vaikuttavuudesta vähän tietoa, tavoitteenasetanta periaatteessa Kansallisen lukutaitostrategian pohjalta, mutta linkki usein ohut
- Suurimmilla kaupungeilla lukutaitostrategiatyö ammattimaista, early days
- Toimenpide-ehdotusten kokonaisuus:
  1. *johtaminen ja ohjaus riittäväällä statuksella*
  2. *kirjoitustaito lukutaidon rinnalle*
  3. *altistus paperikirjoille*
  4. *priorisointi kohderyhmittämisellä*

Toimenpide-ehdotuskokonaisuus: Lukutaitotyö 2.0 suuntaviivoja

Toimenpide-ehdotuskokonaisuuksia: lasten ja nuorten lukeminen

Yleiset KIRJASTOT

KOULUT

KIRJALLISUUDEN TPO

Muut

Interventio 1: lukulahja

Lukukeskus

Laajempi koordinointi

Lukutaidon kehittämisen erityistehtävä

- Laajempi koordinointi
- yhteistyön koordinointi, ensin valtakunnallisesti, myöh. mahd. alueellisesti

Neuvolat

- Valtak. tavoitavuus
- Vuorovaikutus perheisiin

Kirjastot

Varhaisaste

Tarinamaailma, Kirja esineenä

Ala-aste

Lukeminen, kirjoittaminen
LUKEMINEN, KIRJOITUS, KIRJALLISUUS

Yläaste

Lukio ja toinen aste

Korkea-aste

Kirjallisuuden TPO-järjestäjät

Tilojen yhteiskäyttö

- harrastamisen Suomen malli

Koulukirjastojen tuki osana laitospalkautumista

Kirjastoautoista liikkuvien kunta- ja hva-palvelujen alusta

- lisää kirjan saatavuutta ja näkyvyyttä

Puuttuvat kirjallisuuden ammatillinen 2. & AMK-asteet

- Pilotin käynnistäminen
- Riittävät hartiat ja sijaintiyhteistyö, esim. Ahlman Edu, Metropolia, Novia
- Kytkeä opintopolkuun
- kirjailija- ja pedalinjat

Hyvinvointilueet, apteekit

- Liikkuvien palvelujen perustaminen koordinoitusti

Uniart+JyU+Utu+ÅA+ HY

- Rakenne riittävä
- Opintopolkujen kytkeminen ja yhtenäistäminen

Kirjojen arvonnäveroproosentti eurooppalaisissa maissa

Maa	Yleinen alv-kanta	Paperikirja	Äänikirja	E-kirja	Maa	Yleinen alv-kanta	Paperikirja	Äänikirja	E-kirja
Itävalta	20	10	10	10	Latvia	21	5	5	5
Belgia	21	6	6	6	Liettua	21	5	21	5
Bulgaria	20	9	9	9	Luxemburg	17	3	3	3
Kroatia	25	5	5	5	Malta	18	5	5	5
Kypros	19	3	3	3	Hollanti	21	9	9	9
Tšekki	21	0	0	0	Norja	25	0	0	0
Tanska	25	0	0	0	Puola	23	5	5	5
Viro	24	9	9	9	Portugali	23	6	6	6
Suomi	25,5	13,5	13,5	13,5	Romania	21	11	11	11
Ranska	20	5,5	5,5	5,5	Serbia	20	10	10	10
Saksa	19	7	7	7	Slovakia	23	5	5	5
Kreikka	24	6	6	6	Slovenia	22	5	5	5
Unkari	27	5	5	27	Espanja	21	4	4	4
Islanti	22,5	11	11	11	Ruotsi	25	6	6	6
Irlanti	23	0	23	0	Iso-Britannia	20	0	20	0
Italia	22	4	4	4					

Kirja-alan alv, toimenpide-ehdotuskokonaisuus

- Ensisijainen vaihtoehto: kaikilta kirjoilta yleisesti 13,5 % → 0 %, vaikuttavuusarviot + & -, vaikutus valtiontalouteen -40...-45 m €
- Toissijainen vaihtoehto: kirjaryhmittäin 13,5 % → 0 %, vaikuttavuus selkeästi +
  - Käytetyt kirjat, vaikutus valtiontalouteen -0,7...-1,4 m €
  - YME-kirjallisuus, vaikutus valtiontalouteen -40 000...-270 000 €
  - Oppimateriaalit, NETTOvaikutus valtiontalouteen -0,1...-0,4 m €
  - Lasten- ja nuortenkirjallisuus paperi- & e-kirjoina, vaikutus valtiontalouteen -4,4...-5,4 m €
  - Muut paperikirjat (kauno- ja tietokirjat), vaikutus valtiontalouteen -25...-29 m €
- Lisäksi lasketaan alv 13,5 % → 0 %
  - Lainaus- & e-kirjastokorvauksista, vaikutus valtiontalouteen -2,1...-2,8 m €
  - Näytelmäkirjallisuuden tilaus- ja esityskorvauksista, vaikutus valtiontalouteen -0,3...-0,5 m €

Kiitos!

Markus Leikola

markus.leikola@delicateservices.com

050 5630 211